

VRSTE VEČSTAVČNIH POVEDI:

- Priredno zložene povedi
Primer: *Zaprli so vrata in odšli.*
- Podredno zložene povedi
Primer: *Zanima me, kdaj se je vrnil.*
- Če zveze stavkov niso ne priredne in ne podredne so sooredne
Primer: *Av, to boli!*

PRIREDJA:

- Vezalno priredje (ni vejice!) – in, ter, pa
Primer: *Kupila je in odšla.*
- Sklepalno priredje (je vejica!) – torej
Primer: *Prišla sem domov, torej se nisem izgubila.*
- Stopnjevalno priredje (ni vejice!) - ne-ne, niti-niti
Primer: *Niti ne vpraša niti ne pokliče.*
- Ločilno priredje (je vejica!) – ali-ali, bodisi-bodisi
Primer: *Ali me poslušaj, ali pa odidi.*
- Posledično priredje (je vejica!) – zato
Primer: *Dežuje, zato bomo odšli domov.*
- Protivno priredje (je vejica!) – ampak, toda, temveč
Primer: *Poslušal je, vendar je dobil slabo oceno.*
- Pojasnjevalno priredje (je vejica!) – saj, namreč
Primer: *Poznam to žensko, saj je moja soseda.*

PODREDJE

Vrste odvisnikov:

- Osebkov (Primer: Kdor želi, lahko odide.)
- Predmetni (Primer: Želim si, da bi čim prej odšli domov.)
- Krajevni (Primer: Pojdi, kamor želiš.)
- Časovni (Primer: Obišči nas, ko boš imel čas.)
- Načinovni (Primer: Odšel je, ne da bi se poslovil.)
- Vzročni (Primer: Težko hodim, ker me boli gleženj.)
- Prilastkov (Primer: Sošolec, ki sedi ob meni, je včeraj zbolel.)
- Namerni (Primer: Zakričala je, da bi opozorila na nevarnost.)
- Pogojni (Primer: Luč bo gorela, če jo bom prižgala.)
- Dopustni (Primer: Čeprav sem bila bolna, sem odšla v šolo.)

RAZMERJA V ZVEZI DVEH POVEDI

- 1.) Pomensko razmerje (koherenca)
- 2.) Oblikovno/slovnično razmerje (kohezija)
- 3.) Aktualnostno razmerje (informativnost)

1.) Pomensko razmerje – koherenca

- vsaka nova poved mora biti pomensko povezana s povedjo pred njo

- ločimo več vrst pomenskih razmerij:

- **časovno razmerje** (Primer: Tekla sem po cesti. Nato sem padla.)
- **vzročno razmerje** (Primer: Mojca je padla. Sunkovito se je ustavila.)
- **posledično razmerje** (Primer: Hitela sem. Poškodovala sem si nogo.)
- **namerno razmerje** (Primer: Jutri grem v Maribor. Rada bi si kupila novo obleko.)
- **pogojno razmerje** (Primer: Poškodba je zelo huda. Le zdravnik jo lahko pregleda.)
- **protivno razmerje** (Primer: Veliko ljudi je zelo bolanih. Vendar se polovica tega sploh ne zaveda.)
- **pojasnjevalno razmerje** (Primer: Danes je ni bilo v šolo. Bila je bolna.)
- **sklepalno razmerje** (Primer: Danes za malico ni bilo špagetov. Torej bodo jutri.)
- **naštevno razmerje** (Primer: Slon ima dolg rilec in velika ušesa. Rilec je lahko dolg tudi do 3 metre.)

4 NAČINI RAZVIJANJA TEME:

- opisovanje (naštevalno r.)
- pripovedovanje (časovno r.)
- razlaganje (vzročno r.)
- utemeljevanje (pojasnjevalno r./sklepalno r.)

2.) Oblikovno/Slovnično razmerje - kohezija

- Navezovanje

Naveznik je beseda, s katero je v dopolnjevalni povedi izražen ponovljeni podatek.

Primer: Proti nam je pritekel pes. Mrcina nas je skoraj podrla.

1.) S PREDMETNO-POMENSKO BESEDO/BESEDNO ZVEZO

- z isto besedo/besedno zvezo

Lekadol je primeren za vso družino.

Lekadol dobite v lekarni brez recepta.

- s sopomenko

Dobili smo psa. Kuža nam je v veliko veselje.

- z nadpomenko

Vabljeni ste na ogled osebnih avtomobilov. Vsa vozila so zelo lepo ohranjena.

- s parafrazo

Odšli smo v Ljubljano. Glavno slovensko mesto je zelo lepo.

Delna ponovitev besede: Zgodaj sem se naučil brati. Za branje me je navdušila babica.

2.) S KAZALNO BESEDO

Kupili smo novo kopalnico. Tako smo si že dolgo želeli.

3.) Z OSEBNO GLAGOLSKO OBLIKO

Azeleja dobro uspeva spomladi. Ob primerni legi cveti zelo dolgo.

-Napovedovanje

Napovednik je beseda, s katero napovedujemo podatek v dopolnjevalni povedi.

Primer: Takole bomo naredili. Ti greš z avtom, ostali pa peš.

3.) Aktualnostno razmerje – informativnost

- poved delimo na dva dela: izhodišče in jedro

- izhodišče: je del povedi, ki vsebuje znan podatek in navadno stoji na začetku povedi

-jedro: je del povedi, v katerem je novi podatek in navadno stoji na koncu povedi.

Primer: Tone je odpotoval k teti na dopust.

Izhodišče

Jedro

DVOGOVORNO BESEDILO

- vlogo govorca in poslušalca menjavata vsaj dva človeka
- sestavljeno je iz replik
- repliko sestavljajo povedi, ki jih je izrekel eden od sogovorcev, preden je začel govoriti drugi
- sekvenca je zveza dveh replik: pobudne, odzivne
- poodzivna replika pa pogosto sledi odzivni

Primer: Kdo je napisal Zdravljico? (pobudna replika)

Prešeren.

(odzivna replika)

Pravilno.

(poodzivna replika)

- uvajalna replika: z njo začnemo pogovor, če želimo pri sogovorniku vzbuditi zanimanje

POMENSKO RAZMERJE V ZVEZI DVEH REPLIK

- glede na to, kako sta repliki povezani ločimo tri vrste pogovorov:
 - 1.) raziskovalni pogovor (gre za iskanje novih podatkov)
 - 2.) pogajalni pogovor (sogovorca skušata doseči nek skupen dogovor)
 - 3.) prepričevalni pogovor (sogovorec, skuša prepričati drugega, da bi naredil nekaj, čemur je nasprotoval.)
- posebna vrsta: povezovalni pogovor (zelo kratek, npr. pozdrav-odzdrav)

TVARNA SESTAVA BESEDIL

1.) GOVORJENO BESEDILO

- Glasovne prvine (izgovarjamo glasove)
- Besedilno zvočni spremljevalci- prozodične prvine (poudarek, intonacija, premori, hitrost, register, barva)

2.) ZAPISANO BESEDILO

a) Poudarek

- v povedi je ena beseda izgovorjena glasneje kot druga
- katera je bolj poudarjena je odvisno od sporočevalca

Najprej smo šli v mesto.

Najprej smo šli v mesto.

b) Intonacija

- lahko je padajoča ali rastoča, ker je beseda na koncu povedi izgovorjena nižje ali višje kot beseda na začetku povedi
- s padajočo intonacijo → se končajo pripovedne povedi in dopolnjevalne vprašalne povedi (Kdo?, Čemu?)
- z rastočo intonacijo → se končajo odločevalne vprašalne povedi (Ali?)
- končno intonacijo → na koncu povedi zaznamujemo s končnim ločilom
- z vzklično intonacijo → če izgovarjamo povedi s čustveno zavzetnostjo
- nekončana intonacija je takrat, kadar se poved členi na manjše dele; zaznamujemo jo z nekončnim ločilom